

M. Raif
Cilasun

Bir cemiyet adamı olarak hizmet veren Cilasun, İzmir'de İl Fakirlerini Koruma Derneği, Halk Eğitim Derneği gibi kuruluşlarda görev aldı. Gençlerin dinî ve millî değerlere bağlı olarak yetişmesi için faaliyetlerde bulundu. 1949 yılında, milletvekili aday olduğu Cumhuriyet Halk Partisi saflarında ilkokullara din dersi konulması ve İmam-Hatip okullarının açılması hususunda çaba sarfetti. 1950'de İzmir'de Kur'an Öğrencilerini Koruma Derneği'nin kurulmasına ve Kestanepazarı Camii Kur'an Kursu'nun çalışmalarına destek verdi. 1951'de İstanbul'da İlim Yayma Cemiyeti'nin, 1959'da Sönmez Neşriyat'ın oluşumuna katkıda bulundu. Aynı yıl İlahiyat Tedrisatına Yardım Eden Dernekler Federasyonu'nun tüzüğünü hazırladı. 1960'lı yılların sonlarında başlayan ve edebiyat yoluyla İslâm'ı tebliğ etme amacı güden yayın hareketine katıldı. Bu maksatla yazdığı ilk romanı *Oğlum Osman* geniş bir okuyucu kesiminin ilgisini çekti, defalarca basıldı ve Yücel Çakmaklı tarafından sinemaya aktarıldı. Aynı içerikteki romanlarından *Bir Annenin Feryadı* ve *Haram Lokma* da çok ilgi gördü. 19 Ağustos 1998'de vefat eden Raif Cilasun hakkında ölümünden bir yıl sonra Cemal Sofuoğlu'nun başkanlığında bir panel düzenlenmiş, ayrıca İzmir'de Raif Cilasun Eğitim ve Kültür Vakfı kurularak Raif Cilasun Kur'an Kursu hizmete sokulmuştur (2009). Nakşibendî-Hâlidî Şeyhi Mehmet Zahit Kotku'ya intisap eden Cilasun Hasan Basri Çantay, Said Nursi ve Necip Fazıl Kısakürek gibi zevat ile de yakın dostluklar kurmuştur.

Eserleri. Farklı türlerde yayınları bulunan M. Raif Cilasun'un en önemli eserleri romanlarıdır. Konularını genellikle şahit olduğu olaylardan aldığı belirttiği romanlarında dinî bilgi ve millî kültür eksikliği yüzünden gençlerin yanlış yönelişlerinin getirdiği acı sonuçları ve pişmanlıkları ele almış; sokağa düşen temiz aile kızlarını, avare hayatları içinde bocalayan,

ilerici görünme adına yanlış adımlar atan gençleri, âsi gençlerin ortaya çıkmasına yol açan anarşiyi anlatmıştır. Döneminde İslâm'ı merkez alarak hidayet romanları yazan isimlerin önde gelenleri arasında yer almıştır. Romanları şunlardır: *Oğlum Osman* (İstanbul 1975), *Haram Lokma* (İstanbul 1979), *Bedr Kahramanları* (İstanbul 1980), *Beklenen Sabah* (İstanbul 1980), *Kutsal Çile* (İstanbul 1983), *Texas'ta İslam'ın Gücü* (İstanbul 1984), *Dinmeyen Gözyaşları* (İstanbul 1986), *Onlar Olmasaydı* (İstanbul 1986), *Bir Annenin Feryadı* (İstanbul 1987), *Gafil-ler* (İstanbul 1988). Yazarın *Rüya Tabirleri* adlı eseri de ilgi görmüştür.

BİBLİYOGRAFYA :

Ramazan Yıldırım, *Medreseden Üniversiteye: Ali Özek*, İstanbul 2012, s. 52-53, 58-59, 143, ayrıca bk. İndeks; "Cilasun, Raif", *Hece*, VI/65-67, Ankara 2002, s. 822; Cemal A. Kalyoncu, "Efsane Kurs Kestanepazarı", *Aksiyon*, sy. 555, İstanbul 2005.

ÂLİM KAHRAMAN

CİRÂRÎ

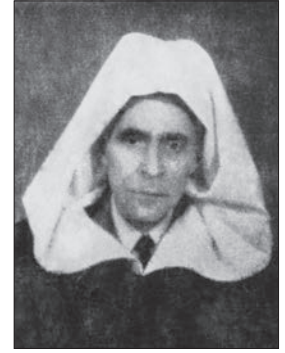
(الجراري)

Ebû'l-Abbâs Abdullah
b. Abbâs b. Mehammed
el-Cirârî er-Rabâtî
(1904-1983)

Faşî âlim,

tarihçi, biyografi yazarı ve edip.

4 Şâban 1322 (14 Ekim 1904) tarihinde Rabat'ta doğdu. Oğlu Abbas el-Cirârî'nin kaydettiği bu tarihi (*et-Te'rif ve nehçatühü*, Abbas el-Cirârî'nin girişi, s. 6) İdrîs b. Mâhî Kaytûnî 1323, İbnü'l-Hâc es-Sülemî 1324 (*Mu'cemü'l-ma'âbü'âti'l-Mağribiyye*, s. 79; *İs'âfü'l-iḥvânî'r-râğibîn*, s. 398) olarak vermiştir. Abdürrahîm el-Kettânî ile Abdülazîz Bağdat'ın verdikleri 1331 yılı (*el-Müfîd fî terâcimi's-şu'arâ*, s. 231; ondan naklen Muhammed Hayr Ramazan Yûsuf; Yûsuf Abdurrahman el-Marâşlî, bk. bibl.) yanlış olmalıdır. Cirârî ilk eğitimini bazı küttâblarda alıp Kur'an'ı hıfzettikten sonra Fas'ta Karaviyyîn Üniversitesi'nde tahsil gördü, devrin tanınmış âlimlerinden ders okudu ve icâzet aldı. Muhammed b. Tihâmî er-Raggây, Muhammed el-Medenî İbnü'l-Hüsnî, Muhammed b. Abdüsselâm es-Sâyiḥ, Ebû Şuayb ed-Dükkâlî, Muhammed b. Arabî el-Alevî, Ahmed b. Me'mûn el-Belgaysî gibi âlimlerin derslerine girdi. 1937'de âlimiye diplomasıyla mezun oldu. Hocalarından Dükkâlî, Sâyiḥ ve Raggây'dan, ayrıca Abdülhay el-Kettânî, Ahmed

Cirârî

Sekîrec, Abdülhafız b. Muhammed Tâhir el-Fâsî'den icâzet aldı. Klasik öğrenimini coğrafya, mûsiki ve diğer bazı alanlardaki bilgilerle destekledi. 1920'de Mübârekîye Zâviyesi'nde dört yıl öğretmenlik yaptıktan sonra özel Abbâsiyye Medresesi'ni açtı; müfredatını kendi hazırladığı bu okulun talebelerinden Cûku's-sa'y ve'l-fazîle adını verdiği bir tiyatro grubu oluşturdu ve 1928'de yazdığı tiyatro eseriyle ödül aldı. Selefi ve millî kurtuluş hareketleri içinde faal rol oynadı. 1930'da Fransız himaye yönetimi, Berberîler'i Araplar'dan ayırarak ülkenin bütünlüğünü bozmak ve onları hıristiyanlaştırmak için kendilerine İslâm hukuku yerine örfî hukuk özerkliği tanıyan yasayı (*ez-Zahîrû'l-Berberî*) çıkarıldığında buna karşı düzenlenen gösterilerde öne çıkan hatipler arasında yer aldı ve bu sebeple hapse atıldı. 1932'de Sanat Okulu, Yûsufiyye Lisesi gibi devlet okullarında hocalık yapmaya başladı. Bu yıllardan itibaren *es-Sa'âde*, *el-Mevedde*, *el-Ḥaḫ*, *el-İrşâd*, *el-ʿAhdü'l-cedîd*, *el-İmân*, *el-ʿİlm* ve *Cezayir*'deki *en-Necâḫ*, *el-Berḫ* gibi dergi ve gazetelere yazılar yazdı. 1939'da Kral V. Muhammed tarafından kraliyet sarayında dârü'l-mahzen kâtipliğine tayin edildi ve ülkedeki Kur'an okulları, özel eğitim ve kızların eğitimi konularını teftişle görevlendirildi. Kraliyet ailesinin çocuklarının öğrenimi için 1942'de açılan el-Ma'hedü'l-Mevlevî'de ders verdi. 1953'te V. Muhammed yurt dışına sürgüne gönderildiğinde Cirârî de sömürge yönetimine karşı tavrı sebebiyle görevinden alındı. Fas bağımsızlığa kavuştuktan (1956) sonra üst seviyede görev kabul etmedi, eğitim müfettişliği ve camide ders verme faaliyetini sürdürdü. Fas Radyosu kurulduğunda Kur'an okumak üzere tayin edilen ilk hâfız oldu; dinî programlar düzenledi, dinleyicilerin sorularını cevapladı. Eğitim ve kültür, telif, mushaf, tecvid, Kur'an sözlüğü komisyonlarında görev aldı. 1965'te Evkaf bakanının başkanlığındaki bir heyetle birlikte hac farızasını

yerine getirdi. Ülke içinde ve dışında birçok ilmî toplantıya katıldı. 26 Ocak 1983 tarihinde Rabat'ta vefat etti ve Makberegütüşşühedâ'da defnedildi.

Cirârî, Fas Yazarlar Birliği, Rabat ve Selâ İlmî Meclisi ve Mağrib Âlimler Birliği gibi kurumlara üye idi. 1930'da hapisten çıktıktan sonra evinde açtığı, her cuma ikindiden sonra tanınmış âlim ve ediplerin konuşma yaptığı Cirârî Kulübü (en-Nâdi'l-Cirârî) kendi özel kütüphanesiyle (el-Hizânetü'l-Abbâsiyye) bir bütünlük arz ederek çağdaş Fas edebiyat ve kültürünün gelişmesine önemli katkılar sağladı. Vefatından sonra tanınmış bir akademisyen olan oğlu Abbas el-Cirârî'nin yönettiği bu kulüp onun eserlerini yayımlamayı ve kendisiyle ilgili araştırmalar yapmayı üstlenmiş, kuruluşunun 80. yıl dönümü münasebetiyle Fas ve İslâm dünyasında düşünce ve edebiyat araştırmalarını teşvik ve geliştirmek amacıyla iki yılda bir verilmek üzere 2009 yılında Câzetü Abdillâh el-Cirârî fi'l-fikr ve'l-edeb adıyla bir ödül vermeye başlamıştır.

Eserleri. Dinî ilimler yanında tarih, biyografi, hâtirat, seyahatnâme, dil ve edebiyat, eğitim, tiyatro gibi konularda çoğu yazma halinde bulunan yetmiş kadar eser kaleme alan Cirârî'nin eserlerinden basılmayanlar oğlu Abbas el-Cirârî'ye intikal eden kütüphanesinde olup en-Nâdi'l-Cirârî tarafından neşredilmektedir. **1. Dürûsü't-târîhi'l-Mağribî** (I-V, Rabat 1354-1365/1935-1946; Beyrut 1369). **2. Min A'lâmi'l-fikri'l-mu'âşır bi'l-'Udveteyn er-Rabâ't ve Selâ** (I-II, Rabat 1391/1971). Mukaddime mahiyetindeki I. ciltte Fas'ta eğitim ve öğretim tarihi, Kur'an öğretimi, kızların eğitimi, öğretim müfredatı, klasik medreseler ve okutulan kitaplar, sömürgecilik ve sonrası eğitim kurumları, mescidlerin eğitimdeki rolü gibi konular ele alınmıştır. II. ciltte XIV. (XX.) yüzyılda Rabat ve Selâ şehirlerinde yetişmiş 248 âlim, edip ve mutasavvıfın biyografisine yer verilmiştir. **3. et-Te'lif ve nehđatühû bi'l-Mağrib fi'l-ğarni'l-işrin** (Rabat 1406/1985). XX. yüzyılda Fas'ta yetişen eser sahibi âlim ve ediplerin biyografileri ile birlikte kitaplarının kısaca tanıtılıp değerlendirildiği eserde müellifin hocaları, akranları ve genç nesilden 180 kişiye yer verilmiştir. **4. Şağsiyyât Mağribiyye.** Bu seri altında şu eserler basılmıştır: *el-Muħaddisü'l-ħafız Ebû Şu'ayb ed-Dükkâlî* (Dârülbeyzâ 1396/1976), *el-Hâtizü'l-vâ'iyeye Muhammed el-Medenî İbnü'l-Hüsnî* (Dârülbeyzâ 1397/1977), *Şeyhu'l-cemâ'a el-'allâme Muhammed*

el-Mekkî el-Betâviri (Dârülbeyzâ 1398/1978), *eş-Şeyhu'l-mübbidî Muhammed b. 'Abdisselâm es-Sâyih* (Dârülbeyzâ 1399/1979), *Şeyhu'l-cemâ'a el-'allâme Ebû İshâk et-Tâdilî er-Rabâ'î* (Dârülbeyzâ 1400/1980), *el-'Allâme er-riyâzî Muhammed el-Mehdi Metcinüş* (Dârülbeyzâ 1402/1982). **5. Raħalât.** Cirârî'nin 1934-1956 yılları arasında yaptığı sekiz seyahate ait müşahedelerinin anlatıldığı eserlerdir: *'Aşeretü eyyâm fi Merrâküş* (nşr. Abdülmecîd Bincilâlî, Rabat 1423/2002), *er-Rihletü's-Settâtiyye* (nşr. Mustafa el-Cevherî, Rabat 1425/2005), *er-Rihletü'r-rebi'ciyye ilâ 'âşmeti Fâs el-'aliyye* (nşr. Abdülmecîd Bincilâlî, Rabat 2007), *er-Rihletü'l-Libiyeye* (nşr. Abdülmecîd Bincilâlî, Rabat 2009), *Nüzhetu'l-ihtibâs min ħamseti eyyâm fi Fâs, Kurretü'l-'uyûn min seb'ati eyyâm fi Miknâseti'z-zeytûn ve câretihâ Zerhûn, Cevle fi Vücede, Rihleti eş-şayfiyye.*

Cirârî'nin bir kısmı basılan diğer bazı eserleri de şunlardır: *Nağdü'n-nağd limâ ihtevâ 'aleyhi'd-dürü'l-munazzam mine'l-hal ve'l-'ağd* (Rabat 1350/1932), *el-Ğavlü'l-muħattem fi lebsi'l-ħâtem* (Rabat 1350/1932), *Zikreyâti'l-mü'min: Muħârebetü bida'* (Rabat 1352), *el-Ğâye min ref'i'r-râye* (Fas bayrağı ve tarihiyle ilgilidir; Rabat 1372/1953), *Şafhatün min şafaħâti'l-mâzi li'l-Kütte ve tecellihâ fi'l-mü'tâlabe bi'l-istiğlâl sene 1944* (Dârülbeyzâ 1377/1958), *Teħaddümü'l-'Arab fi'l-'ulûm ve'-ş-şinâ'at ve üstâziyyetühüm li-Erûbâ* (Kahire 1381/1961), *Şezerât târihiyye min 1900 ilâ 1950* (Dârülbeyzâ 1396/1976), *el-Mûsiķâ ve'-ş-şebâb* (Dârülbeyzâ 1396/1976), *Varâķât fi evliyâ'î'r-Rabâ't ve mesâcidihî ve zevâ-yâhü* (Dârülbeyzâ 1398/1978), *Müt'atü'l-muķri'z fi tecvidi'l-Ğur'âni'l-mübîn* (Dârülbeyzâ 1401/1981), *Hâzihî müzekkirâti* (nşr. Mustafa el-Cevherî, I-III, Rabat 2013), *Şu'arâ'ü'l-Mağribi'l-aķşâ ve üdebâ'ühü'l-mu'âşırün* (*Min muħtâri'-ş-şifri'l-Mağribi el-mu'âşır*, nşr. Saîd el-Fâzilî, yüksek lisans tezi, 1992, V. Muhammed Üniversitesi Edebiyat ve İnsan Bilimleri Fakültesi), *el-Mecâlisü'l-edebiyeye* (nşr. Âişe Nevâyir, V. Muhammed Üniversitesi Edebiyat ve İnsan Bilimleri Fakültesi, Rabat 1990), *Ĥayâtü baĤali't-taħrîr Muhammed el-Ĥâmîs* (*Târihu nehđatine'l-ħadişe*; el-Hizânetü'l-Haseniyye, nr. 6912), *Ramazân fi işrâkihi ve envârih* (1958 yılı ramazanında radyoda yaptığı konuşmaları içerir), *Muħâdarât fi't-tefsîr* (1959 yılı ramazanındaki radyo konuşmalarını içerir),

Kitâbât ĥavle'l-muşħaf, el-Mu'cemü'l-Ğur'ânî (müellif bununla ilgili tâ, hâ, zâl, sâd, dâd, he, vâv ve yâ harflerini hazırlamış olup Evkaf Bakanlığı diğer harfleri de başka müelliflere tamamlattır), *Mecmû'atü fetâvâ* (*İlâ'ü'l-ķârî 'alâ fetâve'l-Cirârî*), *İhtişâru Cezveti'l-muķtebis, Ravzatü'l-maķâl* (*Sevânihu'l-ķalem, I-III*, gazete ve dergilerde yayımlanmış yazılarını içerir) (eserlerinin bir listesi için bk. *et-Te'lif ve nehđatühû*, s. 9-16).

Cirârî hakkında yapılan bazı çalışmalar şunlardır: *'Ahdü'l-vefâ': Te'bînü faķidi'd-dîn ve'l-'ilm ve'l-vaĤaniyye 'Abdillâh b. 'Abbâs el-Cirârî* (Dârülbeyzâ 1404/1983); Abbas el-Cirârî, *el-'Âlimü'l-mücâhid 'Abdullâh b. 'Abbâs el-Cirârî* (Dârülbeyzâ 1405/1985); Mustafa el-Cevherî, *'Abdullâh b. 'Abbâs el-Cirârî el-edîb* (Rabat 1995); *el-VaĤaniyyü'l-mücâhid el-'allâme 'Abdullâh el-Cirârî* (nşr. Mustafa el-Cevherî, Rabat 1999); Abdülmecîd Bincilâlî, *Muķârebe dirâsiyye li-raħalâti 'Abdillâh el-Cirârî* (Rabat 1421/2001); Abdullah Ecdîre, *Ğirâ'e terbeviyye fi'l-fikri't-terbevî el-Mağribî el-ħadiş min ĥilâli kitâbâti'l-'Allâme 'Abdillâh el-Cirârî ve mûmâresetihî't-terbeviyye*; Ömer Eb'azîz, *el-İctihâdü'l-İslâmî fi meydâni't-terbeviyye ve't-ta'lim: Fikru 'Abdillâh el-Cirârî nümüzezen*; Hañlî Bûşerî, *Merâķizü't-teşķif ve muķavvimâtü's-seķâfe min ĥilâli kitâbi et-Te'lif ve nehđatühû bi'l-Mağrib fi'l-ğarni'l-işrin*; Hârûş Heniyye, *İtticâhâtü't-te'lifi'l-edebî ve'l-fikri min ĥilâli kitâbi et-Te'lif ve nehđatühû bi'l-Mağrib fi'l-ğarni'l-işrin*.

BİBLİYOGRAFYA :

Cirârî, *Min A'lâmi'l-fikri'l-mu'âşır bi'l-'Udveteyn er-Rabâ't ve Selâ*, Rabat 1391/1971, I, 104, 109, 195-198, 206-207, 210-211, 214-215, 219-221, 223-228, 240-242; II, 111-112, 133-134, 142-143; ayrıca bk. tür.yer.; a.mlf., *et-Te'lif ve nehđatühû bi'l-Mağrib fi'l-ğarni'l-işrin min 1900 ilâ 1972*, Rabat 1406/1985, s. 42, 65-66, 244, 247, 325, ayrıca bk. Abbas el-Cirârî'nin girişi, s. 4-16; Abdüsselâm b. Abdülkâdir İbn Süde, *Delilü mü'errihi'l-Mağribi'l-aķşâ*, Dârülbeyzâ 1960-65, I, 149; II, 339, 360, 367, 369, 485, 488, 490; İdrîs b. Mâhi el-Kaytûnî, *Mu'cemü'l-maĤbû'âti'l-Mağribiyye*, Selâ 1988, s. 79; İbnü'l-Hâc Muhammed b. Fâtımî es-Sülemî, *İs'âfü'l-iĥvâni'r-râĥibün bi-terâcimi sülletin min 'ulemâ'î'l-Mağribi'l-mu'âşırin*, Dârülbeyzâ 1412/1992, s. 398-401; M. Hayr Ramazan Yûsuf, *Tekmilâtü Mu'cemü'l-mü'ellifin*, Beyrut 1418/1997, s. 333-334; a.mlf., *Tetimmetü'l-A'lâm*, Beyrut 1418/1998, I, 329; a.mlf., *Mu'cemü'l-mü'ellifine'l-mu'âşırin: Vefeyât 1315-1424 (1897-2003)*, Riyad 1425/2004, I, 393-395; Ahmed Ziyâdî, *el-İtticâhâtü'l-vaĤaniyye fi'n-neşri'l-Mağribiyyi'l-ħadiş fi 'ahdi'l-ħimâye*

(1912-1956), Dârülbeyzâ 1999, s. 53, 107, 109, 178; Abdülkerîm el-Gallâb, *Târîhu'l-hareketi'l-vahtaniyye bi'l-Mağrib*, Dârülbeyzâ 1420/2000, I, 70; Abdürrahîm el-Kettânî – Abdülazîz Bağdâd, *el-Müfîd fi terâcîmi's-şu'arâ' ve'l-üdebâ' ve'l-ulemâ' ve'l-fukahâ'*, Dârülbeyzâ 1421/2000, s. 231-232; Ahmed el-Âlâvine, *el-Tezvil ve'l-istidrâk 'alâ Mu'cemi'l-mü'ellifîn*, Cidde 1423/2002, s. 187-188; Kâmil Süleyman el-Cübûrî, *Mu'cemü's-şu'arâ'*, Beyrut 1424/2003, III, 258-259; Yûsuf Abdurrahman el-Mar'âşî, *'İşkû'l-cevher fi 'ulemâ'r-rub'i'l-evvel mine'l-karni'l-hâmis 'aşer*, Beyrut 1427/2006, II, 1873-1874; Abdülmecîd Bincilâfî, "el-Intâcü'l-edebî ve'l-fikrî li'l-'uqûdi'l-ülâ min 'ahdi'l-himâye, 'arz ve takyîm", *el-Edebü'l-Mağribi: İşkâlifin ve tecelliyât: Dirâsât mühdât li'l-Üstâz 'Abbâs el-Cirârî* (nşr. İbrâhîm el-Mesdelî – Muhammed ez-Zarfî), Dârülbeyzâ 1427/2006, s. 236-237; Suâd Aşkar, *el-Tefsîr ve'l-müfessîrîn bi'l-Mağrib*, Kahire 1431/2010, s. 139; Abdülilâh el-Fâsî, "el-Cirârî, 'Abdullah b. 'Abbâs", *Ma'lemetü'l-Mağrib*, Selâ 1419/1998, IX, 2950; Abbas el-Cirârî, "Abdullah b. 'Abbâs el-Cirârî", <http://abbesjarari.com/default.htm>.

AHMET ÖZEL

CİZYEDARZÂDE AHMED BAHÂEDDİN

(ö. 1208/1794)

Osmanlı tarihçisi, edebiyatçı.

1154 (1741) yılında doğdu. Bursa'nın Haraçzâde veya Cizyedarzâde olarak tanınan bir âyan ailesine mensuptur. Babası Hacı Hüseyin Ağazâde Mahmud Efendi'dir. Dedesi Cizyedar Hacı Hüseyin Ağa'nın gözetiminde eğitime başladı. Hoca İbrâhîm Efendi'den Arapça, Bursa'nın mutasavvıf ve müderrislerinden Kaltakçızâde Halil Efendi'den Farsça öğrendi. Müderris Çukacızâde Fehmi İbrâhîm Efendi'den de faydalandı.

İstanbul'da 1759'da hâric rütbesiyle müderrisliğe başladığı bilinen Ahmed Bahâeddin Efendi'nin bundan sonraki görevleri hakkında bilgi yoktur. Bununla birlikte yazdığı tarihteki bazı ifadelerden 1770'li yıllarda Bursa'da olduğu tahmin edilmektedir. Yine eserinde belirttiğine göre 1185'te (1771) hummaya (humma-yı rub') yakalandı ve uzun süre bu hastalıkla mücadele etti. Bir ara çevresindeki ilim meclislerine katıldı. Ancak bir süre sonra bu ortamdan sıkılarak inzivaya çekildi. İnzivaya çekilmesinde, Bursa'nın en güçlü âyan ailesinin yöneticisi olan dedesi Hacı Hüseyin Ağa'nın merkezle arasında çıkan anlaşmazlık yanında diğer zengin ailelerle çekişmesi de rol oynadı. Mart-Nisan 1773 tarihinde hastalıktan kurtulunca bir taraftan ilimle, diğer taraftan mukâtaa gelirleriyle çok zenginleşmiş olan ailesinin müsadere edilen mallarını kurtarmakla uğraştı.

1191'de (1777) gizli bir görevle Bursa'ya gelen Kaptanıderyâ Cezayirli Gazi Hasan Paşa'ya refakat etti, onu ağırladı. Ancak asıl sıkıntıyı 1783'te vefat eden dedesine ait malların müsadere edilmesi sırasında yaşadı. Girişimleri sonucu, 287.858 kuruşluk muhalefâtın 150.000'inin devlet hazinesine bırakılmasını, 50.000'inin vasiyet edilen kişilere dağıtılmasını, 50.000'inin de Sadrazam Halil Hamîd Paşa'ya verilmesinden sonra geriye kalan 30.000 kuruşunun ailesine intikalini sağladı. Böylece ailesinin maddî nüfuzunu kırıcı bu bâdire daha az bir zararla atlatılmış oldu. İki ayda bir 50.000 kuruşluk taksitlerle devlet hazinesine ödenmesi gereken 150.000 kuruşun toplanmasında sıkıntı yaşayınca merkezden yardım istedi. Nitekim taksitleri bitirmesinden sonra, Halil Hamîd Paşa'ya verilen meblağ yüzünden muhalefâtın olduğundan daha az hesaplanmasından dolayı ailesine büyük miras kaldığının devlet tarafından kendisine bildirilmesi ve ardından sefer masrafları için yardım istemesi üzerine Ahmed Bahâeddin, Hacı Hüseyin Ağa'nın muhalefât defterini merkeze gönderip ailenin maddî imkânsızlığını dile getirdi (1789). Hacı Hüseyin Ağa, 1760'ta

kurduğu vakfa, devlet merkezinde kendisinden şikâyetlerin vâki olduğu 1190 (1776) ve 1196 (1782) yıllarında ek vakıflar ilâve ederek mallarını buraya aktarıp müsadereye karşı hukukî koruma altına alması, Ahmed Bahâeddin Efendi'nin devletin 1789'daki talebini reddetmesinde etkili olmuştur.

Onun Halep kadılığı yaptığına dair kayıtlar hem mezar taşı kitâbesinde hem devrin bazı kaynaklarında yer alır. Ancak bu görevini yaptığı 1791-1792 yıllarından sonra Bursa'ya döndüğüne dair bilgiler (Çeltikçi, s. 54-55) ihtiyatla karşılanmalıdır. Zira 1771-1773 yıllarının hastalıkla geçmesi, 1777'de Gazi Hasan Paşa'ya refakat etmesi, 1783'te dedesinin ölümü üzerine aile işleriyle ilgilenmesi ve 1789'da merkezin ondan talepleri göz önüne alındığında Halep kadılığının tarihi meselesi şüpheli hale gelir. Ayrıca söz konusu kadılık görevinin mansıb mı yoksa pâye mi olduğu açık değildir. Bunlardan ikincisi daha muhtemel görünür. Bazı kaynaklarda 1 Ramazan 1208'de (2 Nisan 1794) Bursa'da öldüğü zikredilmektedir. Bursa'da aile mezarlığındaki mezar taşı kitâbesinde de vefat tarihi 1208 olarak verilmiştir.

Cizyedar Tarihi'nin ilk iki sayfası (Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, nr. 206)

